

5. Ornitassamukartilluni aalaneq

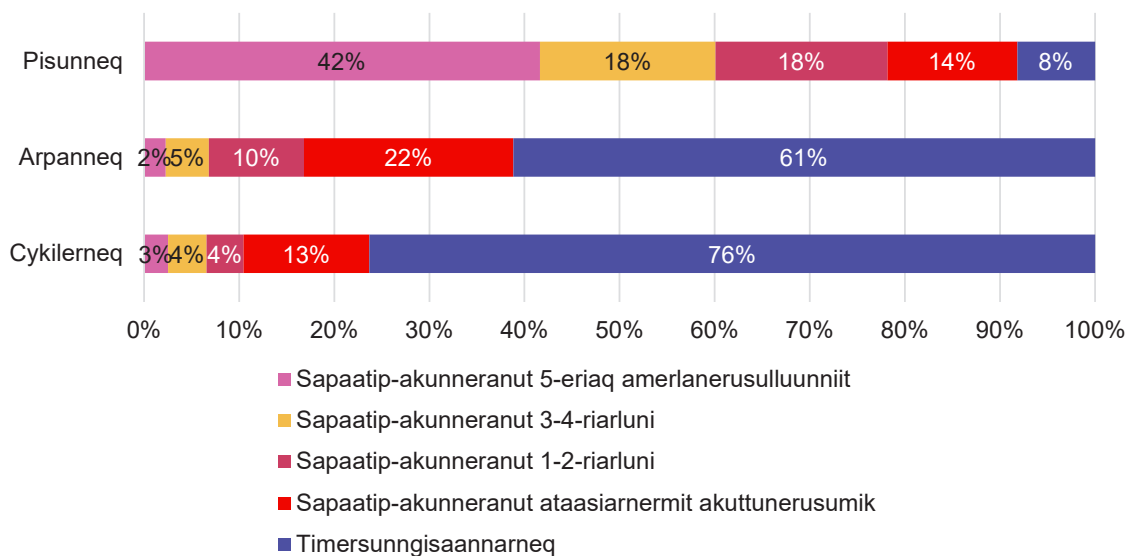

Ornitassamukartilluni pisunneq, cykilerneq arpannerlu soorlu suliffimmukartilluni, ilinniarfiliartilluni, pisiniariartortilluni, sunngiffimmi aallutamukartilluni, paaqqinnittarfimmukartilluni, ilaqtutanut ikinngutinullu pulaarniartilluni ulluinnarni inuppasuut timimik atuinerannut ilaalluinnartarpoq. Taamaattumik inuppasuarnut ornitassamukartilluni timimik atuineq ilaalluinnarpoq. Immikkoortumi tulliuuttumi Kalaallit Nunaanni inersimasut ornitassaminnukartillutik timimik atuinerat kisitsisilersorneqartussaavoq uani, inuiaqatigiinnilu kikkut ornitassaminnukartillutik timiminnik atuisarnerat nalunaarsorneqarpoq.

Immikkoortoq marlunnut avinneqarpoq. Siullermik sunngiffimmi pisiniarfiliarnermi, paaqqinnittarfiliarnermi, sunngiffimmi aallutanukarnermi, ikinngutinut ilaqtutanullu pulaarniarnermi misissussavagut. Tamatuma kingorna suliffimmukartilluni ilinniarfimmukartilluniluunniit timi atorlugu ornigunnerit kikkunnut atuunnersut sammineqassapput.

Ornitassamukartilluni timimik atuinerit assigiinngitsut pingasut misissorneqarput. Tassalu pisunneq, arpanneq aammalu cykilerneq. Kalaallit Nunaanni inersimasut pisullutik ornitassamukartarnerat nalinginnaasorujussuuvoq. Inersimasut 42 procentiisa nalunaarutigisimavaat sapaatip-akunneranut tallimariarlutik akulikinnerusumilluunniit pisuttarlutik, pisiniarfiliarnerminni piniarfimminngaaniillu ingerlagaangamik, paaqqinnittarfimmuttaaq, sunngiffimminni aallutaminnukaraangamittaaq, ikinngutiminnik ilaqtutaminnilluunniit pulaagaqarniaraangamittaaq pisullutik orniguttarput. Misissuinerup takutippaa 8 procentit aammalu 14 procentit pisunngisaannartut sapaatip-akunneranut ataasiarlutik qaqutikkuinnarluunniit pisuttartut. Taava arpannerit cykilernerillu qiviarutsigit paasinarsivoq inersimasut 17 procentii aammalu 11 procentii sapaatip-akunneranut ataasiarlutik akulikinnerusumilluunniit arpanngikkunik cykilerlutik ingerlaffissaminnukartartut. Uanittaaq aamma maluginiarneqartariaqarpoq Kalaallit Nunaanni inersimasut 7 procentii sapaatip-akunneranut pingasoriarlutik akulikinnerusumilluunniit arpanngikkunik cykelertartut.

Takussutissiaq 32 – Kalaallit Nunaanni inersimasut pisiniarfiliartillutik, paaqqinnittarfiliartillutik, sunngiffimmini, ikinngutiminnut ilaqttaminnulluunniit pulaarniarlutik ornitassaminnukartillutik pisuttartut, arpattartut cykilettartulluunniit.

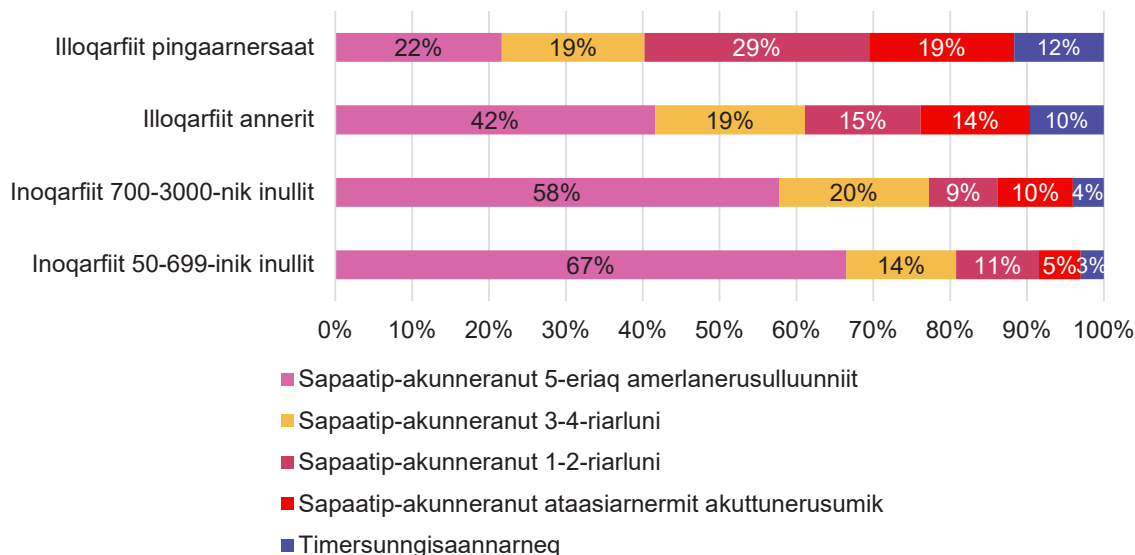

n=1125

Inuiaqatigiinni assigiinngitsut sukumiinerusumik misissuiffigigutsigit taava minnerusumik annerusumilluunniit pisuttoqartarpoq, misissuinermilu assigiinngissuteqartorujussuusoq takuneqarsinnaalluni. Inuit sapaatip-akunneranut tallimariarlutik pisiniarfimmumut, paaqqinnittarfimmumut, sunngiffimmi aallutassanut, ikinngutinukarluni ilaqtannut utimullu pisuttarneq pingasoriaammik atugaanerusartoq inoqarfinni 50-699-inik inulinni (67 procentit) Nuummut sanilliullugit (22 procentit). Tamakkiisumik takuneqarsinnaavoq illoqarfiit nunaqarfifillu minnerugaangamik taava inersimasut ulluinnarni pisullutik ornitaminukartarnerat nalinginnaanerusartoq. Tamanna tupaallannartoqanngilaq, pisiniarnissamut, paaqqinnittarfinnut, sunngiffimmi aallutassanut ingerlanissamut aqqutissap qanoq ungasitsigisarnera eqqarsaatigalugu illoqarfinni annerni minnernilu sanilliussissagaanni.

Inernernik nalunaarsuinerit misissoqqissaakkanut tapertaallutik ilaapput, nunaqarfisat/ illoqarfisat suuneri aammalu sapaatip-akunneranut pingasoriarluni akulikinnerusumilluunniit pisuttoqartarnera pineqartillugit. Uani misissuinerimi inersimasut akornanni pisuttarnermut sunniutit nalingi annertuut saqqummerput, 'inoqarfiit 700-3000-nik inullit', aammalu 'inoqarfiit 50-699-inik inullit', inersimasut Nuummut sanilliullugit aammalu suaassuseq, ukiut, sulerisuuneq aammalu sumi inunngorsimaneq aallaavigalugit. Taakkununga tunngatillugu misissuinerup takutippaa inuusuttut ornitassaminnut pisunnerujussuusartut 45-59-inik ukiulinnut aammalu 60-inik ukiulinnut utoqqaanerusunullu naleqqiullutik (tabel 21 kakkiussani).

Takussutissaq 33 – Kalaallit Nunaanni inersimasut sunngiffiminni ornitaminnukartillutik, pisiniarfinnukartillutik, paaqqinnittarfinnukartillutik, sunngiffimmi aallutassaminnukartillutik, ikinngutiminnut ilaquuttaminnullu pulaassatillutik pisuttarnerat, sumi najugaqarneq aallaavigalugu immikkoortitigaapput.

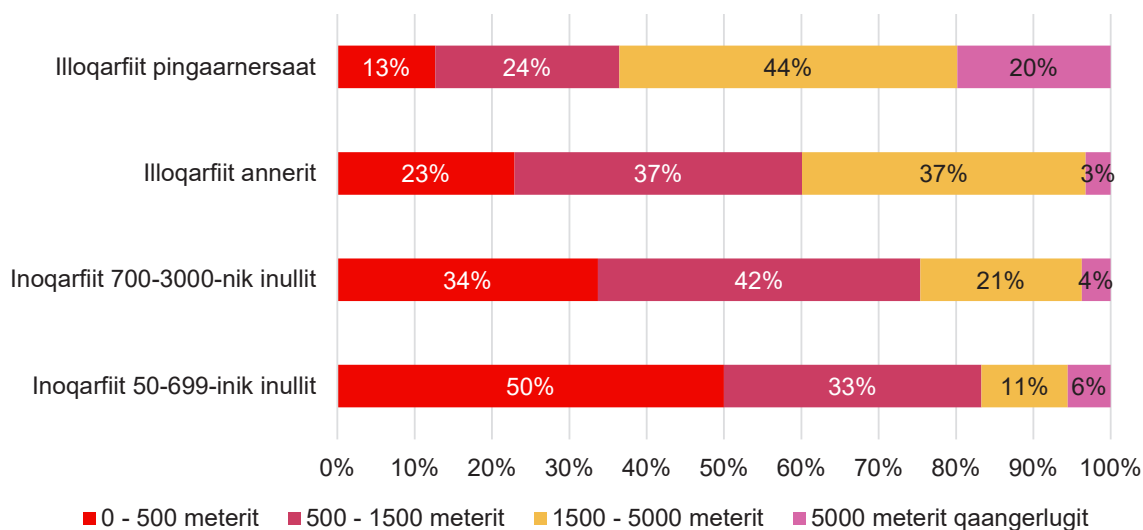
n=1125

5.1 Suliffimmukartilluni ilinniarfimmukartilluniluunniit timi atorlugu orniguttarneq

Misissuinerup ilaatut inersimasut suliffillit ilinniagaqartulluunniit apersorneqarput suliffimminnukartillutik ilinniarfimminnukartillutilluunniit qanoq pisullutillu timiminnik atuitigisarnerannik. Siullermik Kalaallit Nunaanni inersimasut suliffimminniit ilinniarfimminniilluunniit qanoq ungasitsigisumi najugaqarnerat. Tamanna pingaaruteqarpoq misissuinerit arlallit tikkuussimmata ornitassanut ungasissuseq timi atorlugu ornigunnissamut angerlarnissamullu qanoq attuumassuteqartiginersoq apeqquataasarmat. (Wengel & Troelsen, 2019).

Tupaallannangitsumik angerlarsimaffimmiit suliffimmut ilinniarfimmulluunniit ungasissuseq sumi najugaqarnermut attuumassuteqartorujussuvoq. Taamaattumik inersimasut affaasa (50 procentit) nalunaarutigisimavaat inoqarfinni 50-699-inik inulinniittut angerlarsimaffimminiit suliarternissaminnut ilinniarfimminnukarnissaminnulluunniit 500 meterinik qaninnerusumiittartut. Killormoortuanik inersimasut 'illoqarfiit pingaarnersaanniittut' 13 procentiisa tamanna misigisarpaat. Tamannalu Nuummi takussutissaqarpoq inersimasut affaasa tungaanoortut (44 procentit) angerlarsimaffimminningaanniit suliffimminnut ilinniarfimminnulluunniit 1500-niit 5.000 meterinik ungasissusilimmiikkamik. Inersimasunut 'illoqarfinni anginerusunut najugalinni' 37 procentit taamatut inissisimasut.

Takussutissiaq 34 – Kalaallit Nunaanni inersimasut najugaqarfinni assigiinngitsuni sisamani angerlarsimaffiminniit suliffimminnut ilinniarfimminnulluunniit ima ungasitsigaat.

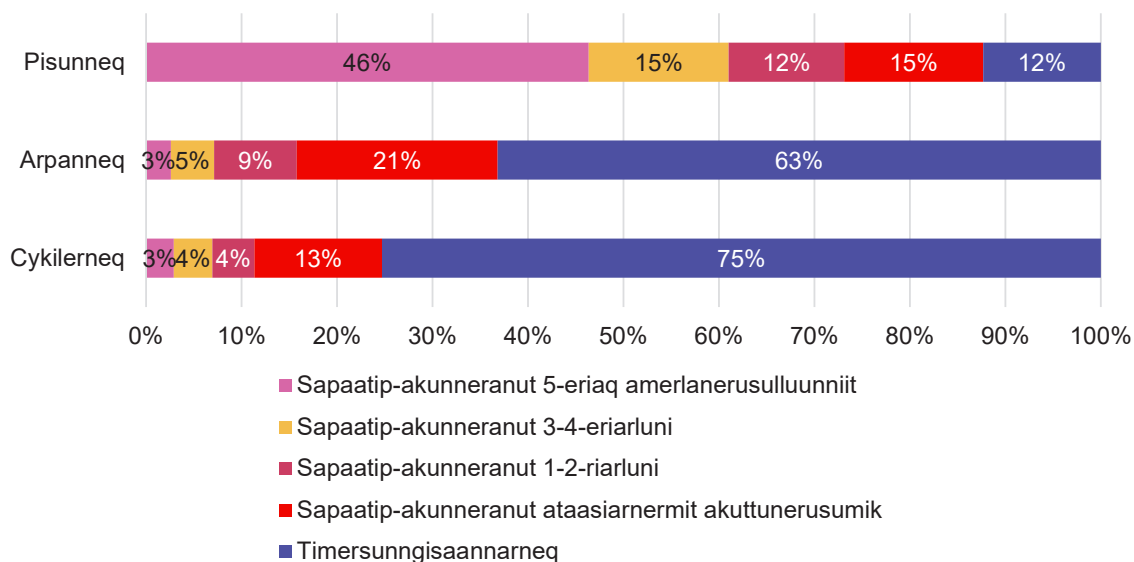

n=872

Peqataasut una akissuteqarfigisimavaat: 'suliffimminnut ilinniarfimminnulluunniit qanoq ungasitsigaat'. Apeqqut pisariaqartunuinnaq taamaallaat apeqqutigineqarpoq. Akissutissat assigiinngitsut sisamaatinneqarput aammalu 'naluara' ilaalluni. Naluara qulaani ilaatinneqanngilaq.

Qanoq akulikitsigisumik pisunneq, arpanneq, cykilernerlu ornitassamukartilluni atorpeqartarnerseq misissoratsigu, taakkua inernerit takussutissiami ataaniittumik takuneqarsinnaapput, Kalaallillu Nunaanni inersimasut affaasa missaasa (46 procentit) suliffimminnut utimullu imaluunniit ilinniarfimminnut utimullu sapaatip-akunneranut tallimariarlutik akulikinnerusumilluunniit ingerlasarnerat takuneqarsinnaalluni. Tassunga ilutigitillugu akissuteqartut 12 procentii akipput pisullutik suliarortarnatillu ilinniarfimminnukartarnatik. Arpanneq cykilernerlu aamma Kalaallit Nunaanni timimik atuinnermut tamakkiisumut tapertaalluinnarpoq, pisuttarnermulli sanilliullugu annikinnerujussuarmik atugaasarlutik. 17 procentit arpattarput, 11 procentillu sapaatip-akunneranut ataasiarlutik akulikinnerusumilluunniit cykilerarput suliffimminnut ilinniarfimminnulluunniit. Taakkunannga aamma 8 procentit 7 procentilu, arpattarput cykilerlutillu sapaatip-akunneranut pingasoriarlutik akulikinnerusumilluunniit, aamma inersimasut 63 procentii 75 procentiilu suliarortarlutik ilinniarnerminniluunniit arpattarput cykilerlutilluunniit suliffimminnut ilinniarfimminnulluunniit angerlamullu.

Takussutissiaq 35 – Inersimasut sulinerminni ilinniarnerminniluunniit pisullutik, arpallutik imaluunniit cykilerlutik suliarlorlutillu ilinniarfimminkartartut utimullu aamma taamaaliortartut.

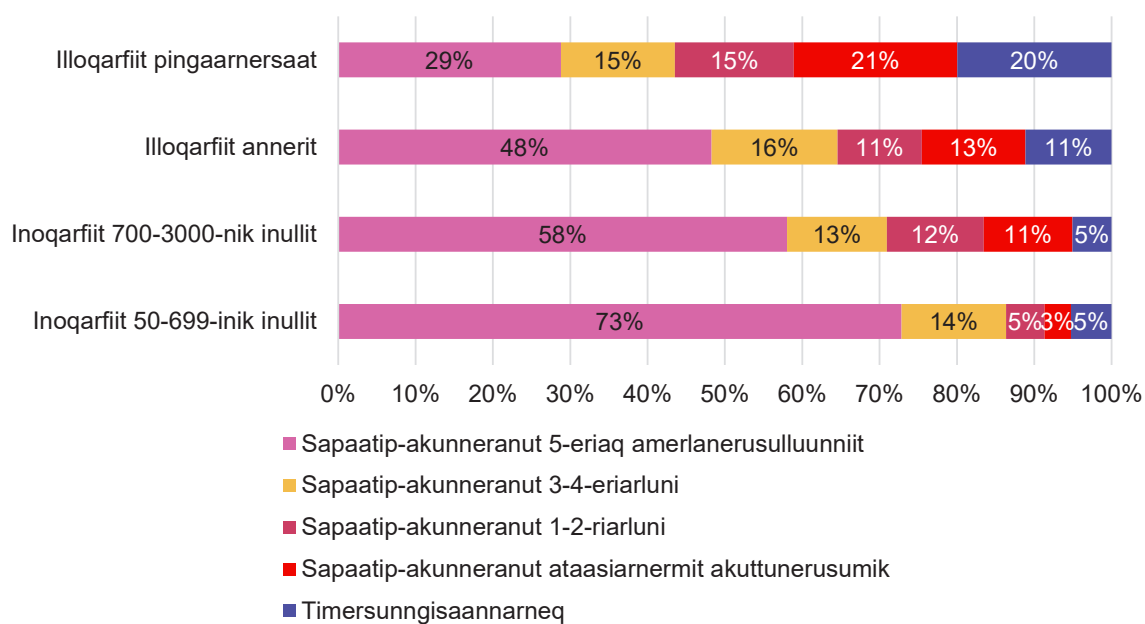
n=872

Inersimasut najugaqarfanni assigiinngitsuni sisamani pisullutik, arpallutillu suliffimminnut ilinniarfimminnut utimullu pisuttartut, cykilerlutik arpattartulluunniit akornanni assigiiartorujussusut takusinnaavarput. Nuummi inersimasut 20 procentii aammalu 21 procentii suliffimminkartillutik ilinniarfimminkartillutilluunniit pisunngisaannartut imaluunniit sapaatip-akunneranut ataasiarnerminngarnik akuttunerusumilluunniit pisuttarput. Tamanna inersimasunut ikinnerujussuarput 'illoqarfanni annerni atuuppoq (tassa 11 procentini 13 procentinilu), 'inoqarfanni 700-3000-nik inulinni' (5 procentit aamma 11 procentit) aammalu 'inoqarfanni 50-699-inik inulinni' (5 procentit 3 procentillu), pisunngisaannartut sapaatip-akunneranulluunniit ataasiarnermik akuttunerusumik suliffimminnut ilinniarfimminnut utimullu pisuttarput. Tassa 73 procentit, 58 procentit, 48 procentit aammalu 29 procentit ukunani 'inoqarfanni 50-699-inik inulinni', 'inoqarfanni 700-3000-nik inulinni', 'illoqarfanni annerni' aammalu 'illoqarfiit pingaarnersaanni'.

Periarfissat marluk misissuffiginerannut ilanngullugu naatsorsueqqissaarnermi agguaqatigiissitsinermi assigiinngissusiat takuneqarsinnaalertarpoq, tassa akulikinnerusumik akuttunerusumillu pisuttartut, cykilerlutik arpattartullu assigiinngissusiat takuniarlugu. Imaappoq angutit sapaatip-akunneranut pingasoriarlutik akulikinnerusumilluunniit pisunnissaat arnanut sanilliullugu naatsorsuutigineqarsinnaannginneruvoq. Taamatuttaaq angutit sapaatip-akunneranut pingasoriarlutik akulikinnerusumilluunniit pisunnissaat aamma arnanut sanilliullugu qularnarnerujussuuvoq. Misissuineruttaaq paasinarsisippaa suliffeqarfimmuut utimullu taamatuttaaq ilinniarfimmuut utimullu pisuttarneq inersimasut 'illoqarfanni annerni', inoqarfanni 700-3000-nik inulinni, inoqarfanni 50-699-inik inulinni najugaqartut akornanni takussaannerusartoq, 'illoqarfiit pingaarnersaannut' sanilliullugu,

aammalu suaassuseq, ukiut, suliffik sumilu inunngorsimaneq aallaavigissagaanni (Kalaallit Nunaanni avataanilu). Pisuttarnerit, arpattarnerit cykilertarnerillu suliffeqarfimmut utimullu ilinniarfimmut utimullu 45-59-inik ukiullit aammalu 60-inik ukiullit utoqqaanerusullu akornanni atugaannginneruvoq, 15-24-nik ukiulinnut sanilliullugu, pineqartut immikkoortinneqarneraniittutulli. (tabel 22 kakkiussami).

Takussutissiaq 36 – Kalaallit Nunaanni inersimasut suliffimminnut utimullu ilinniarfimminnut utimullu pisuttartut najugaqarfimmut agguataarneqarneri.

n=872